

דף קג. [מדף קב:]

באנפליא חליצתה פסולה ורמינהו וכו'.

[א] פלוגתת הראשונים אי למסקנת הסוגיא לא נאסר ביוה"כ אלא סנדל של עור.

- א. הגמי' הקשה סתירה בדין מנעל דלגבי חליצה חזינן דאנפליא אינו מנעל, ולגבי יוה"כ חזינן דנכלל באיסור נעילת הסנדל וחזינן דהוי מנעל, ותיירץ רבא דהא באנפליא של עור והא באנפליא של בגד. וכפשוטו מקורו מסוגיא דפסלינן סנדל התפור בפשתן משום דדרשינן דצריך סנדל של עור מדכתיב 'ואנעלך תחש' ומרבינן כל מילי דעור דומיא דתחש.
- ב. ומבואר לפי"ז דחליצה ויוה"כ שוין, ובשניהם נאסר רק של עור ולא של שאר מינים, וכן פסק הרא"ש והעתיק רק תחילת סוגיין דלא נאסר ביוה"כ אלא של עור, וכן בחליצה צריך דוקא סנדל של עור. והר"ן ביומא (דף עח:.) הביא דכך הוא דעת הר"י והרא"ש דכל מנעל שאינו של עור מותר לילך בו ביוה"כ דלא נאסר אלא של עור.
- ג. אולם התוס' להלן (ד"ה באנפליא) הקשו סתירה לגבי של שעם, דחזינן כאן בברייתא דכשרה לחליצה אע"ג דאינה של עור, ומאידיך גיסא איתא ביומא (דף עח:.) דמותר לילך ביוה"כ במנעל של שעם, והרי לגבי חליצה הוי נעל, ונשאר בו צ"ע.
- ד. ובשו"ת פנים מאירות (ח"ב סי' כ"ח) הוכיח מקושיא זו דלמסקנא אין חליצה ויוה"כ שוין והם חלוקין לגמרי, והוכיח כן גם מהרמב"ם שכתב (שביתת העשור פ"ד ה"ז) דהא דמותר לכרוך סודר על רגליו היינו משום דאז מרגיש קושי הארץ, ותמוה למה הוצרך הרמב"ם לטעמים, הרי מפורש בגמ' כאן דסודר אינו מנעל ושפיר ל"ש בו איסור נעילת הסנדל.
- ה. ותי' דהרמב"ם נתקשה מ"ט של שעם הוי נעל לחליצה ואינו נעל ליוה"כ מדחותרו לילך בו, ועוד היה קשה לו בעצם מיניה וביה בהברייתא דלהלן אמרינן דלרבא רישא דברייתא הוא כר"מ דקב הקיטע הוי נעל אע"ג דאין בו עור [ולא דרשינן ואנעלך תחש] והקשה דאי הברייתא אינו מצריך עור א"כ צ"ל דהוא תלוי במגין וכל שמגין מקרי נעל לעשות בו חליצה, אבל א"כ איך התיירו לילך בו ביוה"כ מאחר דמגין.
- ו. ומכח זה חידש דהרמב"ם יש חילוק גדול למסקנא בין חליצה ליוה"כ, דבחליצה ילפינן מ'נעל' דכל מידי דמגין רגלו מאבנים וכדומה כשהולך בשוק שפיר הוי מנעל לחליצה, אולם בשביל עינוי דיוה"כ צריך שיהא 'יחף' דהיינו שהוא מרגיש קושי הארץ ובוזה הוי עינוי דנעילת הסנדל, א"כ שפיר מחלקין דשל שעם אע"ג דכשר לחליצה מ"מ לגבי עינוי דיוה"כ לא מקרי נעל ומותר לילך בו.
- ז. ועפ"ז כתב לדינא דמנעלים שאינן של עור שעשוין כצורת שאר מנעלים שלא ירגיש קושי הקרקע, הרי אלו אסורין כיון דנכלל בעינוי דהולך יחף [והזכיר על המחמיר לשון תבא עליו ברכה].
- ח. ולהלכה בשו"ע (סי' תרי"ד סעיף ב') כתב וז"ל אסור לנעול סנדל או מנעל של עור אפילו קב הקיטע וכיוצא בו אפילו של עץ ומחופה עור אסור, אבל של גמי או של קש או של בגד או של שאר מינים מותר אפילו לצאת בהם לרה"ר, עכ"ל. ומבואר דעת השו"ע דלא נאסר אלא של עור [וכדביאר הבי"י עפ"י הר"י והרא"ש].
- ט. אולם המ"ב (סק"ה) הביא דעת הפנים מאירות, ותחילה הביא שיטת הבעה"מ המחמיר ביותר ואוסר כל נעל, אולם כל הראשונים חלקו עליו, ואח"כ הביא דברי הפנים מאירות וז"ל וכן יש מחמירין [שע"ת בשם הפנים מאירות, שעה"צ] שלא לצאת במנעל העשוי מלבדים ועשוי כמנעל שלנו והוא מגן על הרגל ואינו מרגיש כלל שהוא יחף ולא בכלל עינוי הוא, ולפי"ז ה"ה הקאלשי"ן של גומא יש להחמיר, הנה אף שאין למחות ביד המקילין אחר שהשו"ע ורוב אחרונים מקילין בזה, מ"מ מי שאפשר לו נכון להחמיר בזה ולילך באנפלאות של בגד כנהוג, עכ"ל.
- י. אולם עיין בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' ק"י) ושו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' קט"ז) שחלקו על הפנים מאירות וכתבו ביאורים אחרים בהרמב"ם. ובהליכות שלמה (מועדים פ"ה סעיף י"ז) כתב דמנעלים שאינם של עור אע"פ שהם נוחים ביותר המנהג לילך בהם לכתחילה, וביאר דאע"ג דיש מחמירים מ"מ כיון שאנו כאיסטניס לענין זה לא נהגינן חומרא בדבר.

אמר אמימר האי מאן דחליץ צריך למדחסיה לכרעיה וכו' ואמר אמימר האי מאן דמסגי על ליחתא דכרעיה לא חליץ וכו'.

[ב] בענין הא דצריך לדחוף רגלו בקרקע [כמה טעמים], והא דהולך על ליחתיה דכרעיה דלא חליץ.

א. מבואר דאמימר חידש דמי שחולץ צריך למדחסיה לכרעיה, ופרש"י לדחוף רגלו על הקרקע. וצ"ב בטעמא דמילתא.

- ב. והרא"ש (סי' ז') ביאר דצריך לעשות כן כדי שיהא ניכר שטורחת לחלוץ המנעל, דאלייכ לפעמים מנעל של ב"ד גדול מרגלו, ונראה כאילו המנעל נופל מאליו מעל רגלו, ולכן צריך שידחוף רגלו בקרקע, ויהא ניכר שהיא חלצתו.
- ג. בערוך לנר העיר דלכאורה טעם הרא"ש לאו דכו"ע הוא, דהא נחלקו הראשונים אי לא דחס כרעיה אי מעכב בדיעבד [דלהרי"ף והרמב"ן זה מעכב, והראב"ד והרא"ש כתבו דאינו מעכב] ולטעם הרא"ש ודאי אין סברא שתהא החליצה פסולה, ואי"כ לשיטת הפוסקים דאפילו בדיעבד פסולה החליצה בלא דחיקה צ"ל דהוי הלכה למשה מסיני [ועיי' שדן בלשון רש"י שכתב לדחוף רגלו 'בקרקע' האם צריך דוקא בקרקע, או גם על כלי או דבר אחר, וצידד דיהא תלוי בהך פלוגתת הראשונים דלהרא"ש דהעיקר שתהא ניכר החליצה אז יועיל גם על כלי, אבל אי הוי הל"מ דלמא צריך דוקא על הקרקע].
- ד. בשו"ע העתיק דין אמימר (סי' קס"ט סעיף ל') וז"ל יעמוד אצל כותל או אצל עמוד וישען בו וידחוק רגלו בקרקע, ותתיר קשרי המנעל ואח"כ הקרסים וכו' עכ"ל. ולגבי בדיעבד כתב (סעיף ל"ב) י"א שאם לא דחק רגלו בקרקע חליצתה פסולה.
- ה. **מבוכה גדולה עפ"י סגויין בסדר חליצה שנהגו בו הדורות:** הנה בנו"ב אה"ע (קמא, סי' צ"ד) הביא שר' זלמן אמריך העיר דאיתא בטור ושו"ע (סדר חליצה סעיף נ"ב) דלאחר שהיבמה מתרת הרצועות והקרסים של המנעל היא תופסת רגלו בידה השמאלית ותגביהנו מן הארץ ותשמוט המנעל מן העקב. ותמה הנ"ל הא מאחר דיש דין שצריך החולץ לדחוק רגלו בקרקע, אי"כ איך נהגו שהיא מגביה רגלו ואח"כ חולצת המנעל הא נמצא דבעת החליצה אינו דוחק רגלו בקרקע.
- ו. והוסיף דבפרט להרא"ש דטעמא דאמימר כדי שיהא ניכר שהיא טורחת להסיר המנעל, אי"כ מה נרויח בדחיקת רגלו בקרקע אם ממי"נ היא מגבהת הרגל ואז שומטת המנעל מעליו. ושלח דבריו לכמה בתי דינים שישנו האופן שעושין חליצה ויש שהסכימו עמו דצריך להקפיד דבעת חליצת הנעל יהא רגלו דחוף בקרקע.
- ז. אמנם הנו"ב האריך טובא לסתור דבריו ולהעמיד מה שנהגו, ותי' עפ"י מה שכתב לפרש כוונה אחרת בהרא"ש, דהקשה מה לי 'שטורחת' להסיר המנעל, וכי לטירחא צריכין הא עיקרו שיהא ניכר שהיא השמיטו. ולכן תי' דכוונת הרא"ש דהיה אפשר לומר דאינו מוכח דהיא חולצת מנעלו משום מצוה, או דאגב דהנעל נופל מרגלו היא חולצתו לגמרי, ולכן צריכין שבדוקא יהא טירחא ואז הדבר ניכר שהוא למצוה, ומצינו כיוצ"ב עוד מעשים להראות המצוה.
- ח. עוד כתב ב' טעמים אחרים בסוגיין הא דצריך לדחוף רגלו בקרקע א] דמאחר דדרך הנעל מנעלים להגביה רגלו כדי לקשור הרצועות, הרי זה נעשה כחלק מסדר החליצה, ושפיר י"א לעשות הך הגבהה בימין. ב] ועוד דצריך שיהא הנעל מגין על רגלו, וכיון דאינו מנעל שלו במיוחד אלא של ב"ד לכן צריך לדחוק רגלו בקרקע ואז המנעל מגין מהקרקע.

ג] סנדל של מוחלט נחלקו בגמ' אי כשר חליצה. ביאור הנידון.

- א. מבואר בגמ' דלכו"ע לא יחלוץ לכתחילה בסנדל של מוסגר או מוחלט, אולם לגבי סנדל המוחלט אי מהני בדיעבד נחלקו, דר' פפי אמר משמיה דרבא דחליצתה פסולה, ור' פפא אמר משמו דחליצתה כשרה. וצ"ב במאי פליגי.
- ב. ופרש"י הטעם דלשריפה קאי, ואנן שיעורא בעינן חופה את רוב רגלו, והאי כתותי מיכתת שיעוריה. והיינו כלל המוזכר בש"ס כמה פעמים דעיי' שעומד לשריפה הרי כבר חסר חשיבותו ולא נחשב לסנדל הכשר לחליצה.
- ג. ולפי"ז צ"ב מאן דמכשיר ולמה לא נימא דכתותי מיכתת שיעוריה, וכתב רש"י להלן (ד"ה חליצתה) דס"ל דאפשר ללמוד מטומאה דנחשב לסנדל גם בשעת שריפה ולא ס"ל דאיסור מטומאה לא ילפינן דאין זה ילפותא אלא גילוי מילתא.
- ד. אולם בכסף משנה (ה' לולב פ"ה ה"א) כתב ליישב באופ"א וז"ל דלא דמו שופר ולולב שיש להם שיעור קצוב וכי עומד לשריפה מיכתת שיעוריה כלומר הוא חסר משיעורו הקצוב לו, אבל לסנדל דחליצה דלית לן בה שיעור קצוב אלא הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו ונהי דבעי שיהא חופה רוב רגלו כיון שהרי אני רואה שהוא חופה ואין לנו בו שיעור קצוב לא אמרינן דמיכתת שיעוריה, עכ"ל. בברכ"א כתב דלפי"ז יש לפרש דבזה גופא נחלקו ר' פפי ור' פפא האם אמרינן כתותי מיכתת שיעוריה גם כשאינו חפצא של שיעור, דלר' פפי בכל אופן אמרינן כן, ולר' פפא רק בשופר ולולב שיש בו שיעור.
- ה. אולם הקשה דבגמ' ר"ה דף כח. מבואר דשופר של עיר הנדחת פסול, והרי שיעור שופר הוא שיאחזנו ויראה מכאן ומכאן, ואין זה שיעור בעצם אלא כל אחד כפי גודל ידו ואעפ"י אמרינן דשופר של עיר נדחת נפסל משום כתותי מיכתת שיעוריה. אולם כתב דההב"י (סי' תקפ"ט) מבואר דאינו שיעור התלוי בכל אחד אלא יש שיעור קצוב לשופר ושפיר י"ל דיש בו שיעור בעצם. אולם בהרא"ש משמע דתלוי בכל אחד ואחד ואי"כ לדידה לכאורה מוכח דלא הכהכ"מ.
- ו. ורק תמהו השער המלך ורע"א איך נימא דליכא דין מיכתת שיעוריה בסנדל חליצה אי"כ מ"ט נפסל של תקרובת ע"ז ועיה"נ. בשעה"מ הביא מספר מקראי קדש ליישב דשם נפסל מטעם אחר דלאו להילוכא עביד, [וכדמשמע ברמב"ם], אולם קשה דנימא כן גם בסנדל המוחלט, והביא מרבינו ירוחם דמוחלט לא מאיס כ"כ שיהא מקרי דלאו להילוכא עביד.